

דף נתונים, מרץ 2012

אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית

נתוני מעקב יש דין

רקע

מדי שנה מפרסם ארגון יש דין נתונים המבוססים על מעקב רב-שנתי אחר תוצאותיהם של תיקי חקירה המתנהלים במחוז ש"י (שומרון ויהודה) של משטרת ישראל בדבר עבירות של אזרחים ישראלים - מתנחלים ואחרים - המעורבים בעבירות פליליות נגד אזרחים פלסטינים ורכושם בשטחים הכבושים.

יש דין אינו מתיימר לעקוב אחר טיפול גורמי החקירה והתביעה בכל האירועים שבהם מעורבים אזרחים ישראלים בעבירות נגד פלסטינים. עם זאת, הנתונים שיוצגו להלן נשענים על מדגם רחב של תיקי חקירה, שהולך ומתרחב מדי שנה ומאפשר בחינה מייצגת של תוצאות חקירתן של העבירות האמורות. דף נתונים זה מציג את תוצאותיהן של 781 תלונות שהוגשו בידי פלסטינים ביחידות משטרת מחוז ש"י, ושהארגון עוקב אחר הטיפול בהן מ-2005 ועד עתה.

במסגרת עבודת הארגון עוקב הצוות המשפטי של יש דין אחר חקירות תלונותיהם של קורבנות עבירה פלסטינים המיוצגים בידי הארגון. ככל שהארגון מתבקש, יש דין מקפיד לסייע לגורמי החקירה והתביעה המטפלים בתלונותיהם של קורבנות העבירה שהארגון מייצג, כדי לוודא שניתן להן טיפול מיטבי. משמעות הדבר היא שתוצאות המעקב המוצגות כאן מוטות במידה מסוימת לטובת גורמי אכיפת החוק: יש להניח כי שיעור הכישלון בחקירתן של תלונות שהוגשו בידי קורבנות עבירה פלסטינים שאינם זוכים לסייע של ארגוני זכויות אדם או עורכי דין פרטיים גבוה אף יותר מהנתונים שיוצגו להלן.

ממצאים עיקריים

הנתונים העדכניים מלמדים כי בפחות מ-9% מתיקי החקירה הסתיימה החקירה בהגשת כתב אישום. בחינת הנסיבות שבהן נסגרו תיקי החקירה מלמדת כי כ-84% מהתיקים נסגרו בשל כישלון החוקרים בחקירותיהם - מרביתם בעקבות כישלון המשטרה לאתר את העבריינים או לאסוף ראיות מספיקות להעמדה לדין, ומקצתם בעקבות אובדן תלונות וסגירה בלתי מוצדקת לכאורה של תיקי חקירה בעילת "אין אשמה פלילית".

ממצאים מדאיגים אלה דומים לנתונים קודמים שהוצגו בפרסומי יש דין לגבי כישלונם של חוקרי משטרת מחוז ש"י בחקירת עבירות של אזרחים ישראלים נגד פלסטינים. הדוח "מראית חוק" (2006) סקר בהרחבה ליקויים וכשלים מערכתיים בניהול החקירות במחוז ש"י וכלל המלצות אופרטיביות

לתיקונם. היעדר שינוי ניכר בשיעור החקירות הכושלות מלמד כי לא ננקטו צעדים שהביאו לשיפור משמעותי באיכות החקירות.

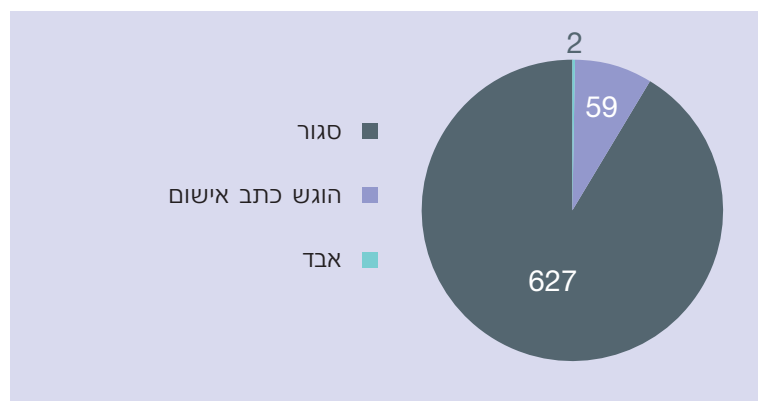
משמעותו של הכישלון לקיים מנגנון אפקטיבי של אכיפת חוק בגדה המערבית היא כי מדינת ישראל נכשלת בקיום חובתה להגן על האזרחים הפלסטינים בשטחים הנתונים תחת כיבוש צבאי בידיה.

לאחרונה פרסמה משטרת ישראל נתונים ארציים שלפיהם שיעור כתבי האישום שהוגשו ברחבי מדינת ישראל עומד על 10% מכלל תיקי החקירה שנפתחו.² אלא שהשוואה בין השיעור הנמוך של חקירות המניבות כתבי אישום במחוז ש"י ובין השיעור הארצי של כתבי אישום מטעה. הנתון לגבי תיקי חקירה שבמעקב יש דין נוגע לתיקים שבהם העבירות מבוצעות על רקע אידיאולוגי. עבריינות אידיאולוגית נתפסת כחמורה במיוחד, ולפיכך גורמי אכיפת החוק מקדישים לה משאבים ומאמץ מיוחדים. סביר להניח שהשיעור הארצי של הגשת כתבי האישום בגין עבירות שבוצעו על רקע אידיאולוגי גבוה בהרבה מזה הכללי, ומכאן שקיים פער בין השיעור במחוז ש"י לבין יתר המחוזות בישראל.

תיקי חקירה שהתקבלה בהם החלטה: לכתב אישום או לסגירה

מאז שנת 2005 עוקב יש דין אחר 781 תיקי חקירה שהתנהלו ומתנהלים עדיין במשטרת מחוז ש"י. מתוכם הסתיים טיפול גורמי החקירה והתביעה ב-688 תיקים והתקבלה בהם החלטה סופית:³

- ב-59 מהתיקים (המהווים **פחות מ-9%** מכלל התיקים שבהם התקבלה החלטה סופית) הוגשו כתבי אישום נגד נאשמים;⁴
- **שני** תיקים אבדו ולא נחקרו מעולם;
- **627** תיקי חקירה (שהם **יותר מ-91%** מכלל התיקים שבהם התקבלה החלטה סופית) נסגרו בלי שהוגש כתב אישום נגד חשודים.

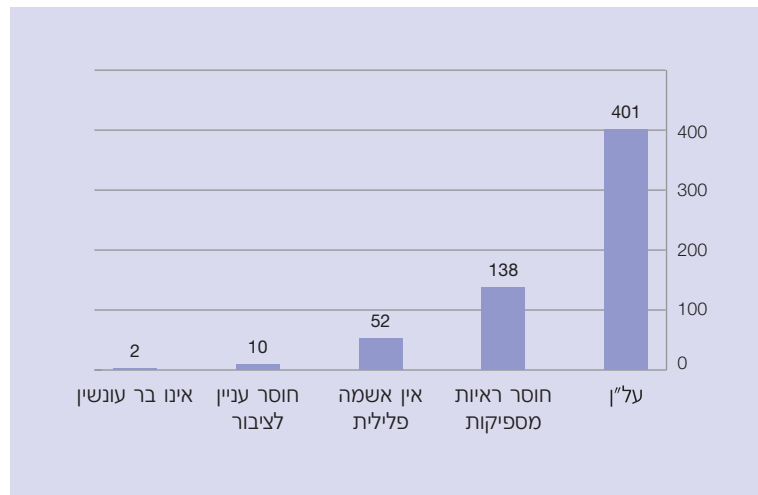

תיקי חקירה שהטיפול בהם הסתיים והתקבלה החלטה סופית

עילות סגירת תיקי החקירה: מרבית התיקים נסגרים בשל כישלון החקירה

מבין 627 תיקי חקירה שנסגרו, ב-24 תיקי⁵ טרם מסרו יחידות משטרת מחוז ש"י ליש דין את עילות הסגירה, והיתר - 603 תיקים - נסגרו בעילות שונות:

- **401** תיקים נסגרו בעילת "עבריין לא נודע" (על"ן), המעידה על כישלונה של המשטרה באיתור ובזיהוי חשודים בביצוע העבירות;
- **138** תיקים נסגרו בעילת "חוסר ראיות מספיקות", בשל כישלונם של החוקרים לאסוף ולגבש ראיות מספיקות להעמדה לדין של חשודים שאותרו;
- **52** תיקים נסגרו בעילה "אין אשמה פלילית"; מתוכם, ב-18 מהתיקים ערער יש דין על ההחלטה, משום שסבר שלא היה מקום לסגור את התיק בעילה זו.
- לצד אלה 12 תיקים נסגרו בעילות שאין בהן להעיד על הצלחה או כישלון בחקירה: 10 תיקים נסגרו בעילה "היעדר עניין לציבור" ושני תיקים נסגרו בעילה "העבריין אינו בר-עונשין".

עילות הסגירה של תיקי החקירה שבמעקב יש דין

משמעות הנתונים היא כי מבין תיקי החקירה שהטיפול בהם הסתיים ותוצאתם ידועה ליש דין,⁶ יותר מ-84% נסגרו בשל כישלון החוקרים בחקירותיהם: 539 תיקי חקירה נסגרו בעילות סגירה "עבריין לא נודע" ו"חוסר ראיות מספיקות", שני תיקים אבדו ולא נחקרו מעולם, ו-18 תיקי חקירה נסגרו בעילה בלתי מוצדקת לכאורה של "אין אשמה פלילית" (וכאמור, יש דין ערער על סגירתם).

עררים על סגירת תיקי חקירה ללא הגשת כתבי אישום

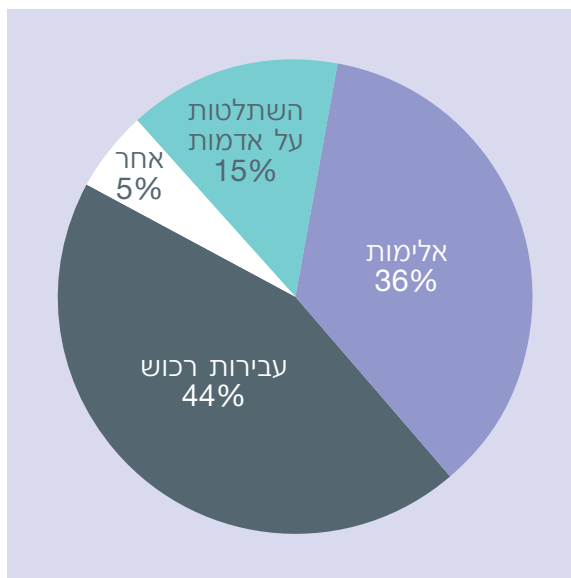
סעיף 64 לחוק סדר הדין הפלילי קובע כי "על ההחלטה שלא לחקור או שלא להעמיד לדין, משום שאין בחקירה או במשפט עניין לציבור, שלא נמצאו ראיות מספיקות או שנקבע שאין אשמה, רשאי המתלונן לערור." מתלונן שקיבל הודעה על סגירת תיק החקירה רשאי להגיש ערר נגד ההחלטה בתוך שלושים ימים מיום קבלת ההודעה.⁸

הערר מקנה למתלונן זכות טיעון בפני גורם בכיר יותר במערכת אכיפת החוק מהגורם שקיבל את ההחלטה על סגירת התיק, כדי להצביע בפניו על כיווני חקירה שלא מוצו ושבעטיים יש לחדש את החקירה, או לטעון כי הראיות שנאספו במסגרת החקירה מספיקות להגשת כתב אישום. עררים על סגירת תיקי חקירה של משטרת ישראל נבחנים בידי ראש תחום עררים בפרקליטות המדינה. לשם בחינת הערר בידי פרקליטות המדינה מועבר הערר תחילה לעיונו ולהערותיו של הגורם שהורה על סגירת התיק (בדרך כלל יחידת התביעות המשטרתית או קצין חקירות). בחלק מהמקרים מוביל הדבר לחידוש החקירה בתיק עוד בטרם הועבר הערר לתחום העררים בפרקליטות.

מתוך 153 עררים שהגיש יש דין על סגירת תיקי חקירה ללא הגשת כתב אישום, ב-28 עררים, שהם כ-21% מכלל העררים שלגביהם התקבלה החלטה, התקבלו טענות הערר והוחלט להחזיר את התיק להשלמת חקירה במשטרה או להגיש כתב אישום על בסיס הראיות שנאספו. ב-105 עררים (75%) לא התקבלו טענות הערר והוא נדחה.⁹

מצב הטיפול בתיקי החקירה לפי קבוצות עבירה

במסגרת המעקב אחר טיפולם של גורמי החקירה והתביעה נוהג יש דין לחלק את תיקי החקירה שבמעקב הארגון לארבע קטגוריות עיקריות של תלונות: אלימות (280 תיקי חקירה במועד פרסום דף נתונים זה), עבירות רכוש (342), השתלטות על אדמות פלסטיניות (116), וקטגוריה רביעית שבה קובצו עבירות שאינן משתייכות לקבוצות האחרות (43).

תיקי חקירה במעקב יש דין לפי קבוצות עבירה

עבירות אלימות

תיק יש דין 2516/11: פציעת קשישה מיידוי אבנים

תאריך: 31 באוקטובר 2011

האירוע: שני אזרחים ישראלים יידו אבנים ופצעו בראשה אישה בת 75 מהכפר מח'מאס, שהיתה בדרכה למסיק בחלקתה הסמוכה למאחז מגרון.

ב-10 בינואר 2012 הוחלט בתחנת בנימין לסגור את תיק החקירה בעילת "עבריון לא נודע".
(פל"א 449416/11).

280 מבין 781 תיקי החקירה שיש דין עוקב אחריהם (כ-36%) עניינם אלימות של אזרחים ישראלים כלפי פלסטינים בגדה המערבית. אירועי האלימות כוללים 38 מקרי ירי, והיתר עניינם תקיפה באמצעות הכאה, יידוי אבנים, אלות, סכינים, קתות רובה, עבירות איומים ועבירות נוספות.

ב-249 תיקי חקירה שעניינם אלימות הסתיים הטיפול. מתוכם ב-36 תיקים (כ-14.5%) הוגשו כתבי אישום נגד

נאשמים,¹⁰ 212 תיקים נסגרו ותיק אחד אבד. מתוך התיקים שבהם הסתיים הטיפול ותוצאות חקירתם ידועות ליש דין,¹¹ כ-81% נסגרו בנסיבות המעידות על כישלון החקירה: 186 תיקים נסגרו בעילות "עבריון לא נודע" ו"חוסר ראיות מספיקות", תיק אחד אבד ו-6 תיקים נוספים נסגרו בעילה בלתי מוצדקת לכאורה של "אין אשמה פלילית".¹²

עבירות רכוש

תיק יש דין 2529/11: חבלה במכונית וניסיון הצתה

תאריך: 12 בדצמבר 2011

האירוע: שלושה אזרחים ישראלים חיבלו במכוניתו של תושב הכפר עסירה אל-קבליה ואף ניסו להציתה בעת פלישת קבוצת ישראלים לכפר בשעת לילה.

ב-1 בפברואר 2012 נמסר ממרחב שומרון כי התיק נסגר בעילה "עבריון לא נודע".
(פל"א 516327/11)

במעקב יש דין מצויים 342 תיקי חקירה שעניינם עבירות הנוגעות לגרימת נזק לרכוש, ובהן עבירות כגון הצתה, פגיעה ברכוש, פגיעה בגידולים חקלאיים, גניבת יבול חקלאי ועוד.

ב-303 תיקי חקירה שעניינם עבירות רכוש הסתיים הטיפול. מתוכם ב-8 תיקים (2.64%) הוגשו כתבי אישום נגד נאשמים, 294 תיקים נסגרו ותיק אחד אבד. מתוך התיקים שבהם הסתיים הטיפול ותוצאות חקירתם

ידועות ליש דין,¹³ כ-95% נסגרו בנסיבות המעידות על כישלון החקירה: 278 תיקים נסגרו בעילות "עבריון לא נודע" וחוסר ראיות מספיקות, תיק אחד אבד ושני תיקים נוספים נסגרו בעילה בלתי מוצדקת לכאורה של "אין אשמה פלילית".¹⁴

עבירות השתלטות על אדמות פלסטיניות

תיק יש דיין 2453/11: פלישה חקלאית

תאריך: 1 במאי 2011

האירוע: אלמונים פלשו לחלקת קרקע השייכת לתושב הכפר מאלכ, הסמוך להתנחלות כוכב השחר, ונטעו בה עצים.

ב-28 בנובמבר 2011 הוחלט בתחנת בנימין לסגור את תיק החקירה בעילה "עברייני לא נודע". (פל"א 272227/11)

116 תיקי חקירה שבמעקב יש דיין עניינם עבירות השתלטות על אדמות פלסטיניות, ובהן גידור, עיבוד, הצבת מבנים, קרוואנים או חממות, סילוק פלסטינים מחלקותיהם, מניעת גישה מפלסטינים לאדמותיהם, הסגת גבול וכדומה.

ב-98 תיקי חקירה שעניינם השתלטות על אדמות פלסטיניות הסתיים הטיפול. מתוכם ב-14 (כ-14%) תיקים הוגשו

כתבי אישום נגד נאשמים ו-84 תיקים נסגרו מבלי שהוגשו כתבי אישום. מתוך התיקים שבהם הסתיים הטיפול ותוצאות חקירתם ידועות ליש דיין,¹⁵ כ-59% נסגרו בנסיבות המעידות על כישלון בחקירתם: 50 תיקים נסגרו בעילות "עברייני לא נודע" ו"חוסר ראיות מספיקות" ושישה תיקים נסגרו בעילה בלתי מוצדקת לכאורה של "אין אשמה פלילית".¹⁶

עבירות אחרות

תיק יש דיין 2275/10: הרג כבשים

תאריך: 15 בדצמבר 2010

האירוע: אזרחים ישראלים יידו אבנים בכבשים השייכות לתושב הכפר הפלסטיני קוסרא. כתוצאה מהפגיעות מתו שתי כבשים ושתיים נוספות נפצעו.

ב-22 במאי 2011 הוחלט במרחב שומרון לסגור את תיק החקירה בעילת "עברייני לא נודע". (פל"א 462824/10)

43 מתוך 781 תיקי חקירה שבמעקב יש דיין עניינם עבירות אחרות, הכוללות הרג בעלי חיים, חילול מסגדים ובתי קברות, הזרמת שפכים ממפעלי תעשייה לאדמות חקלאיות של פלסטינים, השלכת פסולת באדמות של פלסטינים ועוד.

ב-37 תיקי חקירה העוסקים ב"עבירות אחרות" הסתיים הטיפול, מתוכם הוגש כתב אישום אחד, והיתר - 36 תיקים - נסגרו ללא הגשת כתבי

אישום. מתוך התיקים שבהם הסתיים הטיפול ושתוצאות חקירתם ידועות ליש דיין,¹⁷ כ-85% נסגרו בנסיבות המעידות על כישלון החקירות: 25 תיקי חקירה נסגרו בעילות "עברייני לא נודע" ו"חוסר ראיות מספיקות" וארבעה תיקי חקירה נסגרו בעילה בלתי מוצדקת לכאורה של "אין אשמה פלילית".¹⁸

עדת ראייה לאירוע תקיפה לא נחקרה והתיק נסגר בעילת "עברייני לא נודע"

א"ה מתגוררת עם משפחתה בכפר אום אל-ח'יר, באוהל המצוי כעשרים מטרים מהגדר של ההתנחלות כרמל. ב-15 בינואר 2011 בסביבות השעה 16:00, בעת ששהתה באוהל ובתה בת השנה מוחזקת בידיה, התקרבו אל האוהל שבעה אזרחים ישראלים כבני 17-21 והחלו ליידות לעברן אבנים ולקללן. אחד מהם הפשיל את מכנסיו ואת תחתוניו וביצע תנועות מגונות. בתגובה למעשים החלה א"ה לצעוק בניסיון לקרוא לשכן תושב ההתנחלות, שלדבריה הוא "בן אדם טוב" שאמר לה ולמשפחתה בעבר לקרוא לו אם מיידים אבנים לעברם. בעקבות קריאותיה יצאה מהבית בתו של השכן, צעירה כבת עשרים, ושוחחה עם מידי האבנים. לאחר חילופי הדברים ברחו מידי האבנים מהמקום. בעקבות צעקותיה של א"ה נחפזו לקרבת האוהל גם קרובי משפחתה. מקץ דקות אחדות שבו מידי האבנים, אך משראו שבסמוך לאוהל נאספו אנשים רבים עזבו את המקום. לדברי המתלוננת, השכן, שיצא מביתו רק לאחר סיום המקרה, שמע מבתו שהיא סבורה שמידי האבנים אינם תושבי ההתנחלות אלא צעירים שהתארחו ביישוב.¹⁹

למחרת האירוע, ב-16 בינואר 2011, הגישה א"ה תלונה במשטרת מרחב חברון. כעבור כשישה חודשים, ב-24 ביולי 2011, נסגר התיק בעילת "עברייני לא נודע".²⁰

עיון בתיק החקירה חושף כי לא נעשתה בו כל פעולת חקירה מלבד גביית הודעתה של א"ה. אף על פי שבהודעתה מסרה א"ה כי לאירוע היתה עדה בתו בת העשרים של השכן, והיא אף מסרה את שמו ואת מקום מגוריו, החוקרים לא שוחחו עם הבת או עם אביה ולא ניסו לברר איתם את זהותם של התוקפים או של מארחיהם. כמו כן, על אף שמדובר ביישוב קטן יחסית, לא נעשו ניסיונות לגבות עדויות מתושבי כרמל כדי לברר אם מי מהם אירח את התוקפים או ראה אותם ויכול למסור פרטים עליהם.

1. נתונים קודמים של מעקב יש דיין פורסמו בדוחות יש דיין מראית חוק: אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית (יוני 2006) ומעט מדי ומאוחר מדי: פיקוח פרקליטות המדינה על חקירת עבירות אזרחים ישראלים נגד פלסטינים בשטחים (יולי 2008). נתוני המעקב באותם דוחות נשענו על בחינתם של 92 ו-205 תיקים, בהתאמה; נתונים נוספים פורסמו בדף נתונים מעקב יש דיין – אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית (פברואר 2011), שהנתונים בו נשענו על מעקב אחר 642 תיקי חקירה.
2. ירון דורון, "ירידה במספר תיקי המשטרה שפוענחו". ידיעות אחרונות, 8.2.2012.
3. מבין יתר התיקים שיש דיין עוקב אחריהם, 48 עודם מצויים בחקירה; 33 מצויים בעיון תובע (בפרקליטות המחוזית או ביחידת התביעות של משטרת מחוז ש"י) שתפקידו להחליט אם להגיש כתב אישום או לסגור את תיק החקירה; ב-12 תיקים טרם נתקבלה תשובת המשטרה לפניות יש דיין שמטרתן לברר מה מצב תיק החקירה.
4. שישה מכתבי האישום הוגשו בקשר למאחז גבעת האור, שהוקם על קרקעות פרטיות השייכות לתושבי הכפר הפלסטיני ביתין (תיקי יש דיין 1394/08 ו-1395/08).
5. פקודת משטרת ישראל מפרטת תשע עילות סגירה שבגינן יכול התובע המשטרתי להורות על סגירת תיק חקירה: היעדר אשמה, העברייני לא נודע, חוסר ראיות מספיקות, אין במשפט עניין לציבור, מות החשוד או הנאשם, התיישנות העבירה, קטינות, אי-שפיות הדעת, יש רשות אחרת המוסמכת לחקור. ראו פקודת משטרת ישראל, פקודת המט"ר 14.01.50: סמכות תובע משטרתי לסגור תיק חקירה: <http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/4B4F6000-AE76-43E3-A4FF-7779D5E17E0F/20100/6083.pdf>
6. לא כולל תיקים המצויים בטיפול גורמי החקירה והתביעה וטרם התקבלה בהם החלטה, תיקים שמצבם אינו ידוע ליש דיין, ותיקי חקירה שנסגרו אך עילת הסגירה שלהם לא נמסרה ליש דיין.
7. חוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב-1982, פרק ד' הליכים שלפני המשפט, סימן א': תלונה, חקירה והעמדה לדין, סעיף 64.
8. שם, סעיף 65.

9. ב-17 עררים לא הסתיים טיפול הפרקליטות וטרם התקבלה החלטה, שני עררים בוטלו על ידי יש דין לאחר הגשתם. מצב הטיפול בערר נוסף לא היה ידוע בעת כתיבת מסמך זה.
10. אחד מהם הוגש בעקבות ערר שהגיש יש דין בשם המתלונן, לאחר שגורמי החקירה והתביעה החליטו לסגור את תיק החקירה ללא הגשת כתב אישום (תיק יש דין 1079/05).
11. לגבי 11 תיקי חקירה שנסגרו לא נמסרה ליש דין עילת הסגירה.
12. 9 תיקים נוספים שעניינם עבירות אלימות נסגרו בעילות שאינן מעידות בהכרח על כישלון או הצלחה בחקירה: "חוסר עניין לציבור" (4 תיקים) ו"אין אשמה פלילית" (5 תיקים).
13. לגבי 7 תיקי חקירה שנסגרו לא נמסרה ליש דין עילת הסגירה.
14. 7 תיקים נוספים שעניינם עבירות רכוש נסגרו בעילות שאינן מעידות בהכרח על כישלון או הצלחה בחקירה: "חוסר עניין לציבור" (2 תיקים), "אין אשמה פלילית" (3 תיקים) ו"העברייני אינו בר-ענשין" (2 תיקים).
15. לגבי 3 תיקי חקירה שנסגרו לא נמסרה ליש דין עילת הסגירה.
16. 25 תיקים נוספים שעניינם השתלטות על אדמות נסגרו בעילות שאינן מעידות בהכרח על כישלון או הצלחה בחקירה: "חוסר עניין לציבור" (3 תיקים) ו"אין אשמה פלילית" (22 תיקים).
17. לגבי 3 תיקי חקירה שנסגרו לא נמסרה ליש דין עילת הסגירה.
18. 4 תיקים נוספים שעניינם עבירות אחרות נסגרו בעילות שאינן מעידות בהכרח על כישלון או הצלחה בחקירה: "חוסר עניין לציבור" (תיק אחד) ו"אין אשמה פלילית" (3 תיקים).
19. תיק יש דין 2307/11.
20. מכתבו של מפקח יוסף אמויאל, קצין הפס"ד חברון, מיום 22.11.11 במענה לפנייתו של עו"ד עידו תמרי מהצוות המשפטי של דין.